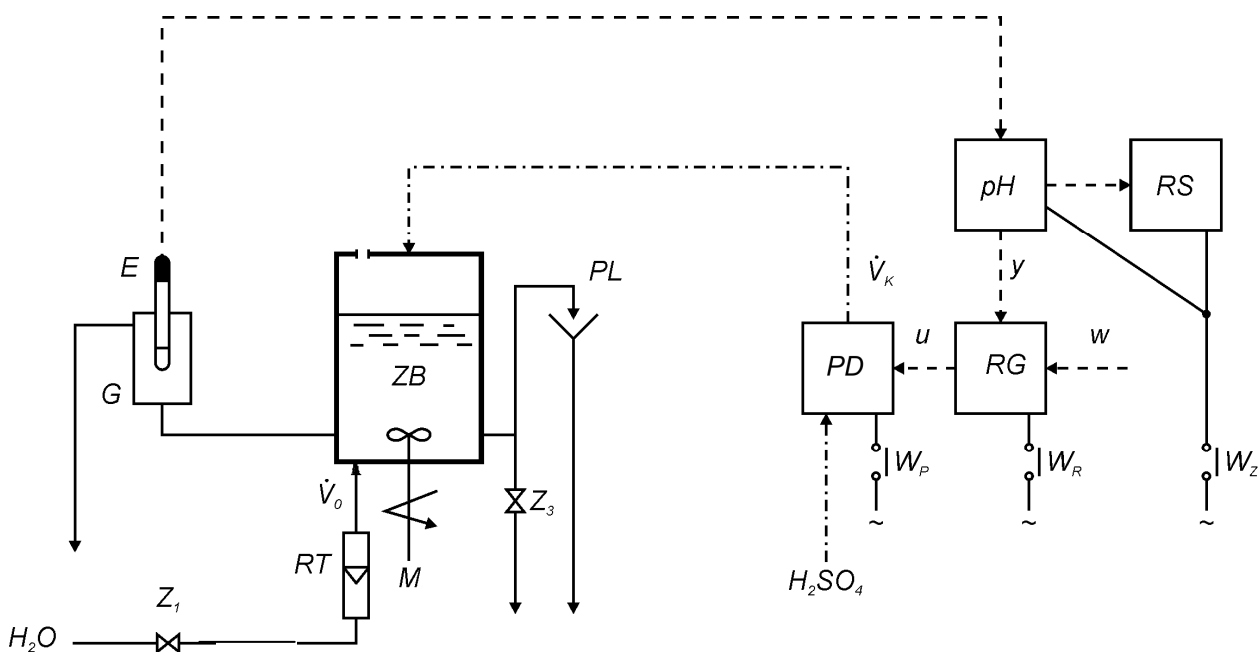

4. AUTOMATYCZNA, MIKROPROCESOROWA REGULACJA pH W REAKTORZE PRZEPIYWOWYM

Cel zadania: *Poznanie działania układu stałowartościowej regulacji pH w zbiorniku przepływowym z wykorzystaniem mikroprocesorowego regulatora PID. Zbadanie statycznych i dynamicznych właściwości obiektu regulacji, określenie statycznej dokładności regulacji przy zmianie wielkości zadanej i wielkości zakłócającej.*

4.1. UKŁAD REGULACJI

Schemat układu regulacji pH przedstawia rysunek 4.1. Przez zawór Z_1 oraz zbiornik (reaktor) ZB przepływa z natężeniem przepływu $\dot{V}_0$ woda wodociągowa. Wartość $\dot{V}_0$ mierzy rotametr RT . Ze zbiornika woda odpływa przez przelew PL , zapewniający napelnienie go do stałego poziomu. Zbiornik jest ustawiony na mieszadle magnetycznym M zawiera umieszczony na dnie dipolek mieszający.

Rys. 4.1. Schemat układu regulacji pH

Część wody ze zbiornika przepływa przez głowicę pomiarową G z czujnikiem pehametrycznym – zespoloną, żelową elektrodą pomiarową E . Do zbiornika jest dozowany elektryczną mikropompką membranową PD typu Concept B firmy ProMinent Dozotechnika, z wydajnością $\dot{V}_k$, 0,4-N roztwór kwasu siarkowego. Roztwór ten jest mieszany z wodą

mieszadłem magnetycznym M . Wydajność pompki PD może być zmieniana ręcznie lub regulowana automatycznie za pośrednictwem elektronicznego, mikroprocesorowego regulatora RG typu AR-642 firmy APAR.

Przy pracy automatycznej, regulator ma za zadanie utrzymać na wypływie ze zbiornika stałą, zadaną wartość pH (regulacja stałowartościowa). Wielkość regulowana y z przetwornika pehametrycznego typu BL-931700 firmy HANNA Instruments jest w tym celu porównywana z wielkością zadaną w nastawioną w regulatorze, a sygnał wyjściowy wielkości regulującej u regulatora może sterować pompką dozującą PD zgodnie z algorytmem regulatora proporcjonalno-całkująco-różniczkującego PID (patrz [1], rozdz. 18.2 i dodatkowa instrukcja teoretyczna do laboratorium nr 4). Sygnały y i u mają poziomy standardowe; przy zmianie pH w przedziale 0...14 (0...100%) zmieniają się w zakresie 4...20 mA.

Ponieważ membranowa pompka dozująca PD nie może być sterowana analogowego, bo jej praca ma charakter impulsowy, w układzie regulacji pH zastosowano nowoczesny regulator mikroprocesorowy, który oprócz możliwości analogowego, ciągłego sterowania urządzeniem wykonawczym, np. stopniem otwarcia zaworu, pozwala na sterowanie urządzeniami działającymi w sposób impulsowy, np. właśnie pompkami dozującymi czy przełącznikami układami sterowania ogrzewaniem. Wielkość regulująca u z regulatora PID jest w tym przypadku, tak jak w klasycznym regulatorze impulsowym (patrz [1], rozdz. 18.1.3 i dodatkowa instrukcja teoretyczna do laboratorium nr 4), równa współczynnikowi wypełnienia impulsów A (równanie 4.1). Do sterowania impulsowego służy specjalne wyjście regulatora (prądowe bezstykowe lub z przełącznikiem elektromagnetycznym).

$$A = \frac{\tau_a}{\tau_a + \tau_b} \cdot 100 \quad [\%] \quad (4.1)$$

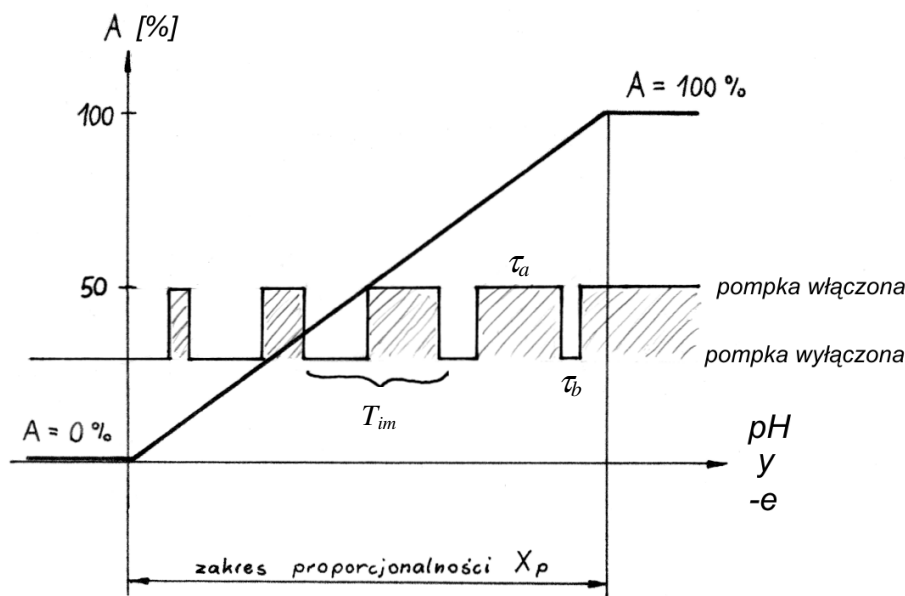
gdzie τ_a – czas włączenia pompki
 τ_b – czas wyłączenia pompki

$$\tau_a + \tau_b = T_{im} = \text{const.} \quad (4.2)$$

gdzie T_{im} – okres impulsowania

W zależności od różnicy między wielkością regulowaną y i wielkością zadaną w (obie te wielkości są wyświetlane w regulatorze), regulator zmienia wartość współczynnika A – proporcję między czasem włączenia i wyłączenia pompki dozującej do reaktora roztwór kwasu. Suma obu czasów – okres impulsowania T_{im} (równanie 4.2) jest stała i została zaprogramowana na 14 sekund. Ponieważ pompka dozuje roztwór ze swoją własną częstotliwością

(2 impulsy/s), każdy impuls z regulatora pozwala, w zależności od jego długości, na doprowadzenie do reaktora od 1 do 28 jednakowych, nastawionych w pompce porcji roztworu kwasu. Stąd im dłuższy impuls z regulatora, tym więcej roztworu dopłynie do reaktora. Działanie regulacji impulsowej wyjaśnia rys. 4.2.

Rys. 4.2. Działanie układu regulacji impulsowej

W przedziale zaprogramowanego w regulatorze (w algorytmie PID) zakresu proporcjonalności X_p , w momencie zwiększania się pH cieczy opuszczającej zbiornik ponad wartość zadaną ($y > w$), współczynnik A rośnie, pompka PD zwiększa wydajność dozowania kwasu i pH spada. Gdy $y = w$ ($e = 0$), pompka PD utrzymuje stałą wydajność. Gdy pH cieczy na wypływie zbiornika spada ($y < w$), współczynnik A maleje i pompka PD zmniejsza wydajność, doprowadzając do podwyższenia się wartości pH. Poza przedziałem X_p pompka jest stale wyłączona (przy pH za niskim) lub stale włączona (przy pH za wysokim).

Oczywiście, uruchomienie w regulatorze opcji algorytmu PID, może spowodować powolne przesunięcie się wykresu $A = f(-e)$ z rys. 4.2 w lewo lub w prawo, aż do osiągnięcia optymalnej wartości współczynnika A przy zerowym poziomie odchylenia regulacji e . Realizuje to astatyczna składowa całkująca „ I ” algorytmu PID (tylko całka z zerowej wartości e jest stała) i zastępuje ręczne dobranie wartości stałej u_0 w regulatorze P lub PD (patrz [1], rozdz. 18.2.2).

Wielkość proporcjonalnego wzmocnienia regulatora (zakresu proporcjonalności X_p), okres impulsowania T_{im} oraz pozostałe parametry regulatora PID (czas zdwojenia T_I oraz czas wyprzedzenia T_D) mogą być w regulatorze dowolnie programowane ręcznie lub optymalizowane automatycznie (patrz punkt 4.5).

Przebieg zmian pH cieczy opuszczającej zbiornik jest rejestrowany w zakresie od 2,5 do 7,5 (węższym niż zakres pomiarowy $\text{pH} = 0 \dots 14$) w analogowym rejestratorze *RS* typu KR-51 firmy Lumel. Przesuw taśmy rejestratora wynosi 12 cm/godz. (2 mm/min).

4.2. PRZYGOTOWANIE ROZTWORU KWASU

Uwaga! Roztwór kwasu przygotowuje laborant. Trzeba tylko sprawdzić stan napełnienia butli przynajmniej do połowy (należy przygotować około 0,4-N roztwór kwasu siarkowego, rozcieńczając 30 cm^3 stężonego H_2SO_4 w 2 dm^3 wody wodociągowej – kwas wlewa się do wody, a nie wodę do kwasu !!!).

4.3. URUCHOMIENIE UKŁADU REGULACJI

Sprawdzić, czy jest zamknięty zawór (ściskacz) spustowy Z_3 . Kontrolując wskazania rotametu RT, **delikatnie** nastawić zaworem regulacyjnym Z_1 przepływ wody przez zbiornik $\dot{V}_0 = 1,5 \text{ dm}^3/\text{min}$. Korzystać z lewej podziałki i środkowego pierścienia nurnika rotametu. Okresowo należy kontrolować natężenie przepływu wody $\dot{V}_0$! Po napełnieniu się zbiornika do przelewu, woda zacznie przepływać przez głowicę pomiarową z czujnikiem pH. Sprawdzić, czy woda rzeczywiście przepływa przez głowicę!

Upewnić się, czy pompka dozująca jest **wyłączona** (przełącznik W_P w pozycji dolnej). Regulator również powinien być wyłączony (przełącznik W_R w pozycji dolnej). Włączyć zasilanie elektryczne całego układu wyłącznikiem W_Z (przełącznik przestawić w pozycję górną). Powinna zaświecić się dioda sygnalizacyjna w przetworniku pH. Następnie uruchomić mieszadło magnetyczne (wciśnięty przycisk „Motor”) i pokręteł prędkości wirowania („Speed”) ustawić niezbyt intensywne mieszanie zawartości reaktora, doprowadzające do tworzenia się tylko niewielkiego leja w cieczy. Okresowo należy kontrolować prawidłowość mieszania! Przetwornik pH i rejestrator powinny wskazywać zbliżone do siebie i stabilne wartości $\text{pH} = 7,0 \pm 0,5$. Jeśli tak nie jest, poczekać do ustabilizowania się pH na właściwym poziomie. Za stan ustalony przyjąć **zbliżony do pionowego średni przebieg** wykresu rejestratora przez co najmniej 5 min, czyli ok. 1 cm zapisu.

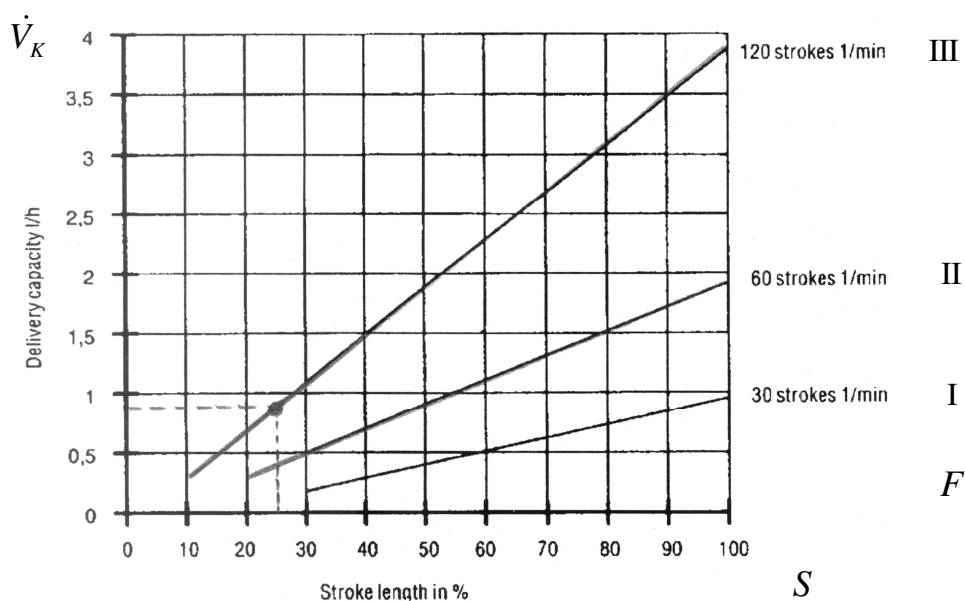
4.4. ODPOWIEDŹ OBIEKTU REGULACJI NA WYMUSZENIE SKOKOWE

Badany reaktor przepływowy z mieszadłem i umieszczoną w pewnej odległości przepływową głowicą pomiarową z czujnikiem pehametrycznym, stanowią obiekt inercyjny I-go rzędu z opóźnieniem. Zbadanie dynamicznych właściwości tego reaktora będzie polegało na wykonaniu skokowej zmiany wydajności pompki PD dozującej do zbiornika roztwór H_2SO_4 . Analizując po wykonaniu wymuszenia skokowego przebieg zmian pH w funkcji czasu, możemy wyznaczyć podstawowe parametry dynamiczne obiektu regulacji: zastępczy czas opóźnienia τ_{oz} i zastępczą stałą czasową T_z .

Określając w warunkach statycznych (po ustaleniu się) zmianę ΔpH odpowiadającą skokowej zmianie wydajności pompki PD o $\Delta \dot{V}_k$, możemy obliczyć statyczne wzmocnienie K_o obiektu regulacji w obszarze jego pracy $X_{pr} = \Delta \dot{V}_k$:

$$K_o = \left(\frac{\Delta pH}{\Delta \dot{V}_k} \right)_{X_{pr} = \Delta \dot{V}_k} \quad [pH]/[cm^3 \cdot min^{-1}] \quad (4.3)$$

Ustawić wydajność pompki dozującej roztwór kwasu $\dot{V}_k = 900 \text{ cm}^3/\text{godz}$. Taki przepływ osiągniemy nastawiając skok pompki $S = 25\%$ (patrz diagram na rys. 4.3) i częstotliwość dozowania $F = III$ (120 imp./min). Pompka jest wciąż **wyłączona**, regulator również **wyłączony**.

Rys. 4.3. Diagram do nastawiania wydajności pompki dozującej

Sprawdzić, czy rejestrator zapisuje ustaloną wartość pH wody przepływającej przez reaktor i czujnik pehametryczny (zbliżony do pionowego wykres rejestratora przy $\text{pH} = 7,0 \pm 0,5$ przez co najmniej 5 min czyli 1 cm zapisu). Korzystając z cyfrowego wskaźnika pehametru, określić średnią wartość pH w reaktorze – dokonać pięciu odczytów wartości pH w odstępach kilku sekund i obliczyć ich średnią arytmetyczną (pH_0).

Przygotować sekundomierz i tabelkę z rubrykami pH i τ . Uruchamiając pomiar czasu, włączyć dozowanie roztworu kwasu przełącznikiem zasilania pompki W_P . Obserwując cyfrowy wyświetlacz pehametru, **notować w tabelce co 15 s** wartości pH cieczy opuszczającej reaktor przez kilkanaście minut, aż do ich ustalenia się. Za stan ustalony przyjąć **zbliżony do pionowego średni przebieg** wykresu rejestratora przez co najmniej 5 min, czyli ok. 1 cm zapisu. Co pewien czas **kontrolować natężenie przepływu wody przez zbiornik** ($\dot{V}_0 = 1,5 \text{ dm}^3/\text{min}$) i intensywność mieszania cieczy w zbiorniku. Zaznaczyć na taśmie rejestratora warunki doświadczenia (badanie odpowiedzi obiektu regulacji na wymuszenie skokowe przez włączenie ciągłego zakwaszania).

Po osiągnięciu ustalonego poziomu pH roztworu wypływającego z reaktora, zakończyć wypełnianie tabelki i korzystając z cyfrowego wskaźnika pehametru ponownie określić średnią wartość pH w reaktorze – dokonać pięciu odczytów wartości pH w odstępach kilku sekund i obliczyć ich średnią arytmetyczną (pH_k). **Nie wyłączać** pompki dozującej roztwór kwasu!

4.5. REGULACJA PID

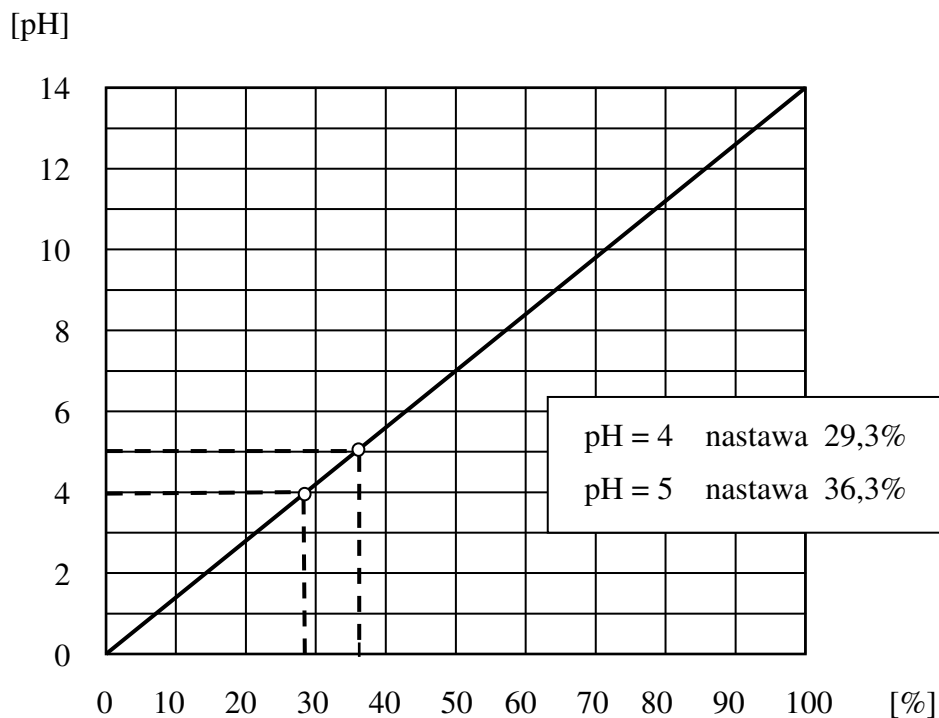
W punkcie 4.4 wyznaczyliśmy odpowiedź obiektu regulacji automatycznej pH na skokowe wymuszenie dozowania roztworu kwasu i określiliśmy zmianę pH na wypływie ze zbiornika, odpowiadającą zmianie wydajności pompki dozującej $\dot{V}_k$ od zera do $15 \text{ cm}^3/\text{min}$. Pomiary te były wykonywane w układzie sterowania ręcznego, przy wyłączonym działaniu regulatora. Jeżeli uruchomimy układ regulacji automatycznej, to zamkniemy pętlę ujemnego sprzężenia zwrotnego z czujnika pH do pompki dozującej roztwór kwasu siarkowego (rys. 4.1). Regulator będzie automatycznie utrzymywał zadaną wartość pH (regulacja stałowartościowa) sterując pompką w ten sposób, że jak opisano to w punkcie 4.1 wzrost pH będzie zwiększał dopływ roztworu kwasu, a spadek pH go zmniejszał.

W układzie regulacji zastosowano nowoczesny, mikroprocesorowy regulator PID, w którym wszystkie parametry algorytmu mogą być swobodnie programowane przyciskami na przedniej ścianie obudowy. Regulator ten posiada też funkcję autoadaptacji (autotuning) –

samoczynnego dostrajania się do obiektu regulacji i dobierania współczynników algorytmu PID. Automatycznie dobrane parametry regulatora ($X_p = 12\%$, $T_D = 18\text{ s}$ i $T_I = 200\text{ s}$) zostały zabezpieczone hasłem i nie mogą być zmieniane przez wykonujących zadanie. Dla obsługi jest dostępna tylko możliwość zmieniania przyciskami $\uparrow$ i $\downarrow$ nastaw wielkości zadanej w .

4.5.1. WARTOŚĆ ZADANA pH = 4

Regulator AR-642 jest urządzeniem uniwersalnym – posiada skalę wartości zadanej w (dolny, zielony wyświetlacz) i regulowanej y (wyświetlacz czerwony, górny) w procentach zakresu zmienności (0...100%). Wejściowe i wyjściowe elektryczne, analogowe sygnały regulatora mają standardowy przedział zmienności 4...20 mA przy zmianie sygnału na wejściu od 0 do 100% (np. pH = 0...14). Ponieważ naszym celem będzie nastawienie zadanej wartości pH = 4,0 musimy odczytać z diagramu umieszczonego na rys. 4.4 procentową wartość zakresu zmienności pH, odpowiadającą pH = 4,0. Wynosi ona 29,3%.

Rys. 4.4. Diagram wzajemnych zależności nastaw regulatora w % i pH

Skontrolować przepływ wody przez reaktor ($\dot{V}_0 = 1,5\text{ dm}^3/\text{min}$) i prawidłowość mieszania. **Włączyć** regulator (przełącznik W_R przestawić w poz. górną), a następnie, po odczekaniu kilku sekund na jego autotestowanie, ustawić przyciskami $\uparrow$ i $\downarrow$ wartość zadaną 29,3% (pH = 4,0) na dolnym, zielonym wyświetlaczu. Pompka dozująca wciąż jest **włączona**.

Obserwować pracę układu regulacji przez kilkanaście minut (niczego nie trzeba notować). W tym czasie wartość pH powinna się ustalić. Za stan ustalony przyjąć **zbliżony do pionowego średni przebieg** wykresu rejestratora przez co najmniej 5 min, czyli ok. 1 cm zapisu.

4.5.2. WARTOŚĆ ZADANA pH = 5

Przyciskami $\uparrow$ i $\downarrow$ regulatora zwiększyć zadaną wartość pH do poziomu pH = 5,0 (wg diagramu na rys. 4.4 będzie to wartość 36,3%). Znowu obserwować pracę układu regulacji przez kilkanaście minut (niczego nie trzeba notować). W tym czasie wartość pH powinna się ustalić. Za stan ustalony przyjąć zbliżony do pionowego średni przebieg wykresu rejestratora przez co najmniej 5 min, czyli 1 cm zapisu.

4.6. WPŁYW WIELKOŚCI ZAKŁÓCAJĄCEJ

Jednym z parametrów zakłócających działanie badanego układu regulacji pH jest zmienny przepływ $\dot{V}_0$ wody przez reaktor. Zasymulujemy takie zakłócenie przez skokową zmianę przepływu $\dot{V}_0$.

Nie zmieniając zadanej wartości pH = 5,0 ($w = 36,3\%$) i nie przerywając dozowania roztworu kwasu (pompka *PD* i regulator *RG* **włączone**), zmniejszyć przepływ wody przez reaktor, nastawiając pokrętkiem zaworu Z_1 przepływ $\dot{V}_0 = 1,0 \text{ dm}^3/\text{min}$ (skorzystać z lewej podziałki i środkowego pierścienia nurnika rotametu). Sprawdzić prawidłowość mieszania cieczy w zbiorniku. Zaznaczyć na taśmie rejestratora (po otwarciu drzwiczek) moment zmniejszenia przepływu wody.

Obserwować pracę układu regulacji przez kilkanaście minut (niczego nie trzeba notować). W tym czasie wartość pH powinna się ustalić. Za stan ustalony przyjąć **zbliżony do pionowego** wykres rejestratora przez co najmniej 5 min czyli 1 cm zapisu.

Wprowadzić następne zakłócenie procesu regulacji, tym razem przez zwiększenie przepływu wody przez reaktor do $\dot{V}_0 = 2,0 \text{ dm}^3/\text{min}$. Zaznaczyć na taśmie rejestratora moment zwiększenia przepływu wody.

Obserwować pracę układu regulacji przez kilkanaście minut (niczego nie trzeba notować). W tym czasie wartość pH powinna się ustalić. Za stan ustalony przyjąć **zbliżony do pionowego średni przebieg** wykresu rejestratora przez co najmniej 5 min, czyli ok. 1 cm zapisu.

4.7. ZAKOŃCZENIE ZADANIA

Po wykonaniu pomiarów należy wyłączyć pompkę dozującą. **Nie wyłączać** regulatora, zasilania układu i mieszadła. Zwiększyć przepływ wody przez zbiornik do $2,5 \text{ dm}^3/\text{min}$. i przepuszczać wodę jeszcze przez kilkanaście minut. Wartość pH wskazywana przez przetwornik powinna osiągnąć poziom $7 \pm 0,5$. Wtedy zamknąć zaworem Z_1 dopływ wody wodociągowej i wyłączyć mieszadło przyciskiem „Motor”. Wyłączyć główny wyłącznik zasilania W_Z . Nie otwierać ściskacza Z_3 i nie opróżniać zbiornika z wody (żelowy czujnik pH podczas krótkotrwałych przerw w pracy powinien być zanurzony w wodzie, ale nie wodzie destylowanej!). Poprosić laboranta o wyjęcie odcinka taśmy papierowej z zapisem rejestratora.

4.8. OPRACOWANIE WYNIKÓW DOŚWIADCZEŃ

4.8.1. ODPOWIEDŹ OBIEKTU NA WYMUSZENIA SKOKOWE

Korzystając z wyników doświadczeń z punktu 4.4, sporządzić na **poziomym** arkuszu papieru o formacie A-4 (najlepiej ręcznie, na papierze milimetrycznym) wykres charakterystyki dynamicznej skokowej $\text{pH} = f(\tau)$ badanego obiektu, po włączeniu zakwaszania (skok pH w dół). Wyznaczyć sposobem graficznym zastępczy czas opóźnienia τ_{oz} i zastępczą stałą czasową T_z ([1], rozdz. 16.3.2, rys. 16.20 i dodatkowa instrukcja teoretyczna do laboratorium nr 3).

Biorąc pod uwagę wyznaczone w punkcie 4.4 średnie wartości pH w okresie początkowej i końcowej, ustabilizowanej pracy układu regulacji, określić wartość zmiany pH ($\Delta \text{pH} = \text{pH}_k - \text{pH}_0$), odpowiadającą skokowej zmianie wydajności pompki dozującej od 0 do $15 \text{ cm}^3/\text{min}$ ($\Delta \dot{V}_k = 15 \text{ cm}^3/\text{min}$), przy wyłączonym układzie regulacji automatycznej. Z równania (4.3) obliczyć statyczne wzmocnienie obiektu regulacji K_o w obszarze jego pracy.

4.8.2. AUTOMATYCZNA REGULACJA pH

Korzystając z wyników doświadczeń z punktu 4.5.1 (wykresu na taśmie rejestratora zmian pH w funkcji czasu), określić z przebiegu zbliżonego do pionowego odcinka zapisu, ustaloną w pobliżu $\text{pH} = 4$ średnią wartość $\text{pH}_{w=4, V=1,5}$. Uwaga! Szerokość pola zapisu rejestratora wynosi 100 mm i odpowiada zmianie pH od 2,5 do 7,5 czyli 1 mm szerokości zapisu to $\text{pH} = 0,05$ – patrz załącznik na końcu instrukcji.

Korzystając z wyników doświadczeń z punktu 4.5.2 (wykresu na taśmie rejestratora zmian pH w funkcji czasu), określić z przebiegu zbliżonego do pionowego odcinka zapisu, ustaloną w pobliżu $\text{pH} = 5$ średnią wartość $\text{pH}_{w=5, V=1,5}$ (1 mm szerokości zapisu to $\text{pH} = 0,05$).

Biorąc pod uwagę wyznaczone średnie wartości pH w okresie ustabilizowanej pracy układu $\text{pH}_{w=4, V=1,5}$ i $\text{pH}_{w=5, V=1,5}$, określić średnie, statyczne, bezwzględne błędy regulacji PID oddzielnie dla wartości zadanych $\text{pH} = 4,0$ i $\text{pH} = 5,0$ (wzory 4.4 i 4.5):

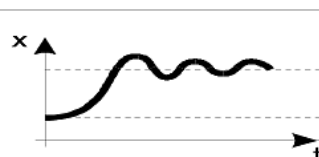
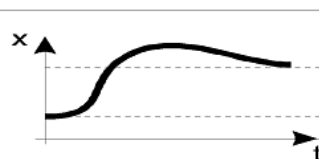

$$\Delta e_{st\text{pH}=4} = 4 - \text{pH}_{w=4, V=1,5} \quad (4.4)$$

$$\Delta e_{st\text{pH}=5} = 5 - \text{pH}_{w=5, V=1,5} \quad (4.5)$$

Przeliczyć obie wartości $\Delta e_{st\text{pH}}$ na wartości błędów statycznych względnych $\Delta E_{st\text{pH}}$, wyrażonych w procentach całego zakresu zmienności pH ($\text{pH} = 0 \dots 14$).

Ocenić jakość doboru w badanym układzie regulacji współczynników algorytmu PID, porównując reakcję obiektu regulacji (wykres rejestratora) na zmianę wartości zadanej (z $\text{pH} = 4$ na $\text{pH} = 5$) z przebiegami pokazanymi w tabeli 4.1.

Tabela 4.1. Objawy nieprawidłowego doboru nastaw regulatora PID i zalecana korekta (P_b – zakres proporcjonalności, t_d – czas wyprzedzenia, t_i – czas zdwojenia), patrz [1], rozdz. 22.2.

	Przebieg wielkości regulowanej	Algorytmy działania regulatora			
		P	PD	PI	PID
oscylacje		$P_b \uparrow$	$P_b \uparrow \quad t_d \downarrow$	$P_b \uparrow$	$P_b \uparrow \quad t_d \downarrow$
przeregulowanie		$P_b \uparrow$	$P_b \uparrow \quad t_d \uparrow$	$P_b \uparrow \quad t_i \uparrow$	$P_b \uparrow \quad t_d \uparrow \quad t_i \uparrow$
długi czas regulacji			$P_b \downarrow \quad t_d \downarrow$		$P_b \downarrow \quad t_d \downarrow \quad t_i \downarrow$

4.8.3. WPŁYW WIELKOŚCI ZAKŁÓCAJĄCEJ

Korzystając z wyników doświadczeń z punktu 4.6. (wykresu na taśmie rejestratora zmian pH w funkcji czasu), określić podobnie jak poprzednio, z przebiegu zbliżonego do pionowego odcinka zapisu, ustaloną w pobliżu $\text{pH} = 5$ średnią wartość $\text{pH}_{w=5, V=1}$ po zmniejszeniu przepływu wody przez reaktor do $\dot{V}_0 = 1,0 \text{ dm}^3/\text{min}$. Szerokość pola zapisu rejestratora wynosi 100 mm i odpowiada zmianie pH od 2,5 do 7,5 czyli 1 mm szerokości zapisu to $\text{pH} = 0,05$ – patrz załącznik na końcu instrukcji.

Podobnie określić z przebiegu zbliżonego do pionowego odcinka zapisu, ustaloną w pobliżu $\text{pH} = 5$ średnią wartość $\text{pH}_{w=5, V=2}$ po zwiększeniu przepływu wody przez reaktor do $\dot{V}_0 = 2,0 \text{ dm}^3/\text{min}$.

Biorąc pod uwagę wyznaczone z zapisu rejestratora średnie wartości pH w czasie ustabilizowanej pracy układu $\text{pH}_{w=5, V=1}$ i $\text{pH}_{w=5, V=2}$, określić średnie bezwzględne statyczne błędy regulacji PID, wynikające ze zmniejszenia i zwiększenia przepływu wody przez reaktor o $0,5 \text{ dm}^3/\text{min}$. (wzory 4.6 i 4.7):

$$\Delta e_{stV=1} = 5 - \text{pH}_{w=5, V=1} \quad (4.6)$$

$$\Delta e_{stV=2} = 5 - \text{pH}_{w=5, V=2} \quad (4.7)$$

Przeliczyć obie wartości Δe_{stV} na wartości błędów statycznych względnych ΔE_{stV} , wyrażonych w procentach zakresu zmienności pH ($\text{pH} = 0 \dots 14$).

4.9. SPRAWOZDANIE

Sprawozdanie z wykonania zadania powinno zawierać:

- prosty schemat blokowy układu regulacji automatycznej pH z krótkim opisem,
- tabele z wynikami pomiarów,
- zapis rejestratora z zaznaczeniem **wszystkich** wykonanych doświadczeń,
- wykres odpowiedzi obiektu regulacji na wymuszenie skokowe z wyznaczeniem τ_{oz} , T_z i obliczeniem K_o ,
- określone z zapisu rejestratora wartości błędów statycznych regulacji $\Delta e_{st\text{pH}}$ i $\Delta E_{st\text{pH}}$ dla regulacji automatycznej PID i wartości wielkości zadanej $\text{pH} = 4,0$ oraz $\text{pH} = 5,0$,

- ocenę prawidłowości nastaw regulatora (wg tabeli 1),
- określone z zapisu rejestratora wartości błędów statycznych regulacji Δe_{stV} i ΔE_{stV} dla regulacji automatycznej PID i zmiany przepływu wody przez reaktor w dół i w górę o $0,5 \text{ dm}^3/\text{min}$,
- wnioski dotyczące **wszystkich** wykonanych doświadczeń i wyników obliczeń.

4.10. LITERATURA

Podstawowymi źródłami umożliwiającymi poszerzenie materiału zawartego w instrukcji są notatki z wykładów „Pomiary i automatyka” na Wydziale Biotechnologii i Nauk o Żywności, dodatkowe cztery instrukcje teoretyczne do laboratorium oraz książki:

- [1] **Ludwicki M.: Sterowanie procesami w przemyśle spożywczym, PTTŻ, Łódź 2002.**
- [2] Romer E.: Miernictwo przemysłowe, PWN, W-wa 1978.
- [3] Żelazny M.: Podstawy automatyki, PWN, W-wa 1976.

Opracował: dr inż. Marek Ludwicki, Politechnika Łódzka, I-30

<http://snack.p.lodz.pl/ludwicki>
marek.ludwicki@p.lodz.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej pracy nie może być powielana, czy rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie w jakikolwiek sposób, bądź elektroniczny, bądź mechaniczny, włącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem na taśmy lub przy użyciu innych nośników informacji, bez zgody autora.

Copyright © 2014-05-27
All rights reserved

Załącznik: skalowanie papieru z rejestratorów

Zadanie 6

Zadanie 4

